

Thema Ethische kwesties rond kinderen

Genitale verminking van meisjes in Nederland

Aanloop naar het komende RVZ advies

Carla Bal

Op 23 maart 2005 zal de Raad voor de Volksgezondheid en de Zorg (RVZ) een adviesrapport uitbrengen over de aanpak van vrouwelijke genitale verminking (VGV) bij in Nederland wonende meisjes. Daartoe is de commissie FGM (Female Genital Mutilation) in het leven geroepen. Zij zal ook tot een reële schatting proberen te komen van de aantallen meisjes die erdoor bedreigd worden. Wat is er in de aanloop naar het rapport al over te vertellen, en wat is de historische context?

Het is een wijdverbreid misverstand dat meisjesbesnijdenis een Islamitisch gebruik zou zijn. Er zijn Egyptische mummies van besneden vrouwen gevonden, daterend van 2.000 jaar voor Christus, dus van 2.700 jaar vóór de openbaring door de profeet Mohammed. Verder zijn er Islamitische landen waar meisjesbesnijdenis totaal onbekend is, zoals Marokko. Ten derde zijn er ook Christelijke bevolkingsgroepen, zoals Eritreërs, die meisjes besnijden. Ten

vierde komt in de Koran het thema meisjesbesnijdenis niet voor. In een niet-geautoriseerde versie van de *hadith* (op overlevering gebaseerde toepassingsgeschriften) schijnt het thema wel voor te komen.

Maar daar staat iets in deze geest: “Besnijd vrouwen niet! Het is niet goed! Maar als u het niet laten kunt, beperk u dan tot de sunna” (een incisie in de clitoris, een relatief bescheiden ingreep). Dat de praktijk van VGV veel ouder en wijder verbreid is dan de Islam,

niet algemeen is onder Islamieten en dat hun heilige boek het niet voorschrijft laat onverlet dat mensen kunnen menen dat hun godsdienst het hun oplegt. Maar het is dus een zeer oude manier van omgaan met vrouwelijke seksualiteit, veel ouder dan christendom en Islam.

Vóór de jaren negentig van de twintigste eeuw was VGV iets wat zich voornamelijk in donker Afrika afspeelde. We wisten ervan, maar wat konden we eraan doen? De Egyptische arts en schrijfster Na'awal Sadaawi, halverwege de jaren zeventig op tournee in Nederland, vroeg dringend om onze hulp en steun voor Afrikaanse Niet-Gouvernementele Organisaties (NGO's) die zich inspanden om het gebruik uit te bannen of op zijn minst verboden te krijgen. Tegelijkertijd drukte ze ons op het hart uitsluitend aan te sluiten bij lokale initiatieven, anders zouden we heel gemakkelijk overkomen als Westerse bemoeial die zichzelf superieur vinden.

Toen begin jaren negentig in groten getale Somaliërs naar Nederland kwamen vanwege de burgeroorlog in hun land, werd het opeens ook ons probleem. Somaliërs praktiseren de meest ingrijpende vorm van VGV, de zogenoemde faraonische besnijdenis. Deze vorm van besnijdenis bestaat uit het uitsnijden van de clitoris en de kleine labia, en het opruwen en vervolgens aan elkaar naaien van de grote labia, zodanig dat de opening van de vagina nog net menstruatiesbloed kan laten passeren, maar verder niets. Het was vooral de medische stand – huisartsen, gynaecologen en urologen – die geconfronteerd werd met de gevolgen van deze VGV-praktijk. In 1992 verscheen op verzoek van het ministerie van WVC het rapport *'s Lands wijs 's lands eer?* opgesteld door I. Haaijer en K. Bartels. Zij stelden voor om bij meisjes van wie de ouders wilden dat ze besneden werden, in een ziekenhuis door een arts een sunna te laten maken. De auteurs hoopten dat de ouders dan af zouden zien van faraonische besnijdenis. Dit voorstel werd door niemand overgenomen. Geen enkele arts mag meewerken aan welke vorm van vrouwelijke genitale verminking dan ook. De KNMG, de Vereniging voor Gynaecologie en Obstetrie en de minister zelf, iedereen vond het een onzalig voorstel. Impliciet beschouwden de goedbedoelende bedenkers immers het grondrecht van kinderen op hun lichamelijke integriteit als iets dat voorwerp van onderhandeling zou kunnen zijn.

In de jaren negentig nam de immigratie fors toe. Ook andere volkeren kwamen naar Nederland. Eritreërs, Egyptenaren, Soedanezen, Nigerianen, Ethiopiërs, het zijn allemaal volkeren waar 90 % of meer van de meisjes VGV ondergaan. Het gerucht ging dat men dochters tijdens vakanties in het land van oorsprong liet besnijden, omdat het in Nederland verboden is.

Zo zouden in Nederland wonende meisjes niet veilig zijn, terwijl onze grondwet ieders lichamelijke integriteit waarborgt. Daarom gaf het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een onderzoeksgroep van de Vrije Universiteit opdracht strategieën ter voorkoming van besnijdenis bij meisjes te inventariseren en te formuleren.

Dat is gebeurd. In oktober 2003 verscheen het rapport *Strategieën ter voorkoming van besnijdenis van meisjes. Inventarisatie en aanbevelingen* van A. Van der Kwaak, E. Bartels, F. De Vries en S. Meuwese. Zij bevelen aan om geen apart delict 'meisjesbesnijdenis' op te nemen in het Wetboek van Strafvordering, maar het te beschouwen als een zware vorm van kindermishandeling, gradatie g, op een schaal van a t/m g. Verder wijzen zij op de bemoeilijking van vervolging door de vereiste van dubbele strafbaarstelling. Een delict is in Nederland enkel strafbaar als het ook strafbaar is in het land waar het gepleegd is. Dat maakte het voor Somaliërs dus mogelijk om tijdens vakanties in hun land hun dochttertjes te laten verminken. Inmiddels heeft minister Donner deze vereiste voor VGV laten vervallen. Ook je dochter laten besnijden in een ander land waar VGV niet strafbaar is, is nu in Nederland strafbaar. De juridische kant vindt de onderzoeksgroep overigens niet het allerbelangrijkste. Ze pleit vooral voor optimale voorlichting aan de migrantengroepen, met kennis van de zelfopvattingen van de mensen. Een belangrijk element daarin kan bijvoorbeeld zijn dat je mensen vertelt dat de Koran het niet aanbeveelt. Tot slot pleit de groep voor institutionalisering en coördinatie van personen en instanties die zich met preventie van vrouwelijke genitale verminking bezighouden.

Hoe nu verder? Wat te doen met de aanbevelingen uit *Strategieën ter voorkoming van besnijdenis van meisjes*? De VVD pleitte ervoor schoolartsen systematisch bij meisjes uit risicogroepen te laten verifiëren of hun lichamelijke integriteit nog intact is. "Ja, maar," zeiden PvdA-politici, "zou dat geen discriminatie zijn?" "En is zo'n controle door schoolartsen zelf geen schending van de lichamelijke integriteit?" vroeg mevrouw Sterk van het CDA zich af. Om op deze en dit soort vragen antwoord te vinden is dus de RVZ-commissie in het leven geroepen, die in maart advies gaat uitbrengen. De bedoeling is meisjes die onder onze grondwet vallen, daadwerkelijk te beschermen.

Wordt vervolgd

Literatuur

Bartels, K. en Haaijer, I. (1992) *'s Lands wijs, 's lands eer? Vrouwenbesnijdenis en Somalische vrouwen in Nederland*. Rijswijk: Centrum voor Gezondheidszorg Vluchtelingen.

Kwaak A. van der, Bartels, E., Vries, F. de en Meuwese, S. (2003) *Strategieën ter voorkoming van besnijdenis bij meisjes. Inventarisatie en aanbevelingen*. Amsterdam: Vrije Universiteit, VU medisch centrum.

Uitspraak

“Ik kan me niet goed indenken wat het is om (faraonisch) besneden te zijn. Het lijkt me vreselijk. Ik snap niet dat meisjes zoiets wordt aangedaan.”

Sonja (14 jaar)